

Nr 941

Av herrar **Magnusson** i Borås och **Regnéll**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 164, med förslag till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norrbottens län och till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län.*

(Lika lydande med motion nr 779 i Första kammaren)

I proposition nr 164 framlägges förslag till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norrbottens län och till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län. Vi vill i anslutning härtill anföra följande.

Förslaget till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norrbottens län

Det stora flertalet av de i ärendet hörda remissinstanserna har varit ense om behovet och värdet av en malminventering i Norrbottens län. Vid en sådan bör dock, såsom ej blott näringslivets företrädare utan också bl. a. statskontoret och länsstyrelsen i Västerbottens län framhållit i sina yttranden, beaktas att en omfattande prospektering efter malmer — dvs. malminventeringen — utförts av enskilda företag inom Norrbotten. Inom de områden — främst de norra och västra delarna av inlandet med undantag av fjällregionerna — som skall omfattas av den föreslagna undersökningen — har såsom Svenska gruvföreningen påpekat, enskilda företag med mångsidig utrustning redan övermätt nära 40 procent av arealen, innefattande den övervägande delen av de ur geologisk synpunkt intressanta områdena.

Departementschefen har under hänvisning till ett utlåtande av kommerskollegium hävdad, att detta förhållande — med hänsyn till att prospekteringstekniken utvecklas — ej i och för sig kan åberopas som något avgörande skäl mot en ny prospektering. Såvitt framgår av propositionen är det emellertid icke nu avsikten att utnyttja förbättrad teknik i förhållande till tidigare använd. Det bör enligt vår mening icke få ifrågakomma, att utföra ny prospektering över redan undersökta områden om åtminstone icke i något avseende förbättrade metoder därvid kommer till användning.

De redan verkställda, omfattande övermätningarna i Norrbottens län föranleder, såsom framhållits i utlåtanden av professorn i geologi Olof H. Ödman och förutvarande statsgeologen Tryggve Ericsson, slutsatsen att malmfyndigheterna inom länet ej är så bristfälligt kända som utredningen gjort gällande i sitt betänkande. Vi finner för vår del, att ej heller några andra övertygande skäl framlagts för en ny regional prospektering inom de ifrågavarande områdena. Om medel skall anslås för en sådan prospektering, bör till grund för denna läggas en utredning, vilken noggrant beaktar den

samlade kännedomen om geologien och malmfyndigheterna i Norrbotten. I huvudsak bör undersökningarna nu enligt vår mening koncentreras till de uteslutande för statens räkning avsatta statsgruvefälten, där malmetningen under senare decennier varit av blygsam omfattning.

Om undersökningarna sålunda främst inriktas på kända, lämpliga undersökningsobjekt, kan — vilket är betydelsefullt med hänsyn till arbetslösheten i Norrbotten — arbetstillfällena åt den norrländska arbetskraften skapas både snabbare och i en helt annan omfattning än på grundval av den i propositionen föreslagna regionalprospekteringen. Även ur dessa synpunkter är det angeläget att målsättningen för malminventeringen blir sådan, att nya insatser från det allmännas sida icke förtar intresset hos enskilda företag, som är inriktade på malmetning i Norrbottens län att fortsätta sina undersökningsarbeten.

Mot bakgrunden härav är det enligt vår mening i hög grad angeläget att de fortsatta undersökningarna, såsom även departementschefen förordat, utformas så flexibelt att en fördelning av resurserna med beaktande av successivt vunna resultat kan ske och att alltså programmet och kostnadsberäkningarna årligen omprövas med beaktande av de synpunkter på arbetets uppläggning som här anförts.

Förslaget till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län

Propositionen innehåller även förslag till lag om inskränkning i rätten för andra än staten till inmutning inom Norrbottens län under den tioårsperiod då den av SGU bedrivna malmetningen är avsedd att äga rum. Innebörden av förslaget är som bl. a. hovrätten för övre Norrland framhållit, att man för det län, inom vilket landets väsentligaste malmtillgångar återfinnes, frångår gällande gruvrättsliga principer och inför ett koncessions-system.

I en bilaga till gruvföreningens remissyttrande har professorn i civilrätt vid Stockholms universitet, Seve Ljungman, på grundval av en förut-sättningslös granskning av de lagändringar som malmutredningen föreslagit på gruvrättens område anført, att utredningens förslag om inmutningsförbud berör centrala punkter i den gruvrättsliga regleringen. Enligt professor Ljungmans mening måste det anses oförenligt med hittillsvarande traditioner inom svensk civilrättslig lagstiftning, att förslag av sådan räckvidd framlägges på ett så bräckligt underlag som här är fallet.

Vi delar professor Ljungmans uppfattning, att det endast med ledning av ett väsentligt fylligare utredningsmaterial är möjligt att med någon grad av säkerhet bedöma den ifrågasatta ändringen av inmutningsförfarandet.

I anslutning härtill finnes anledning att erinra om att departementsche-

fen själv uttalat, att en bedömning av lämpligheten av generell övergång till koncessionssystem icke kan ske förrän efter en ingående utredning. Propositionen innebär emellertid att ett sådant system införes beträffande Norrbottens län, där våra väsentligaste malmtillgångar är belägna. Framför allt vad gäller detta län borde det enligt vår mening icke komma i fråga att ens övertväga genomförandet av från gruvlagens fundamentala principer avvikande regler utan ingående utredning.

Huvudargumentet i propositionen för den tilltänkta särslagstiftningen är splittringen av gruvrätterna. Som lagrådet anfört har detta argument från olika synpunkter kritiserats ej blott av näringslivets företrädare utan även av åtskilliga statliga remissinstanser, däribland vissa särskilt sakkunniga såsom kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning (SGU) och bergmästarna. Kommerskollegium har sålunda understrukit, att det icke gives något belägg för att de enskilda gruvföretagarnas verksamhet lett till en för gruvnäringen besvärande splittring. Bergmästarämbetet i norra distriktet har uttalat, att det i realiteten inte förekommer någon splittring av gruvintressena i länet och att staten redan har det största inflytandet. Enligt yttrandena från bergmästarämbetena i östra och västra distriktet föreligger för övrigt inte heller i Mellansverige en splittring av gruvrätterna, som är hindersam för en rationell gruvdrift. Även lagrådet uttalar, att det icke är styrkt att behov av den ifrågasatta lagstiftningen verkligen föreligger.

Vi kan således icke finna, att föreliggande förhållanden motiverar de uttalade farhågorna för en splittring av malmfyndigheterna. Vi delar ej heller den uppfattningen att den föreslagna prospekteringen inom Norrbottens län och den bebådade översynen av gruvlagen skulle leda till de av departementschefen påstådda konsekvenserna — några reella skäl för sin uppfattning redovisar ej statsrådet.

Det kan starkt befaras, att hela gruvnäringen i Norrbotten kommer att lida skada av den föreslagna lagstiftningen. Departementschefen utgår enligt propositionen ifrån att den enskilda malmetningen kommer att nedgå inom länet. Kommerskollegium ifrågasätter i sitt remissyttrande om icke lagförslaget kommer att väsentligen motverka i stället för att främja gruvnäringen i länet. Länsstyrelsen i Västerbottens län har framhållit, att det skulle vara till stor skada icke endast för Norrbottens utan även för Västerbottens län, om den enskilda malmetningen i övre Norrland i något avseende skulle hämmas.

Vid remissbehandlingen har från flera håll anförts, att i propositionen föreslaget dispensförfarande icke förändrar ovanstående bedömning samt att stor risk förefinnes att den enskilda malmetningen kommer att hämmas även vid en liberal dispensgivning. Vi delar denna uppfattning. Sålunda torde som SGU framhållit, enskilda företag som bedriver prospektering komma att bedöma sin verksamhet som ekonomiskt alltför vanskelig, om de

icke har garantier för att även få inmutningsrätt till de järnmalmsfyndigheter vilka samtidigt kan påträffas. Såsom länsstyrelsen i Västerbottens län påpekat, är prospektering och undersökning av fyndigheter en omfattande verksamhet, som fordrar stora insatser av tekniska och ekonomiska resurser. Den som ägnar sig åt sådan verksamhet bör enligt denna länsstyrelse ha en lagligen befäst rätt att tillgodogöra sig de fyndigheter han upptäckt och undersökt.

I detta sammanhang finner vi anledning att med instämmande citera följande avsnitt i justitierådet Digmans särskilda yttrande till lagrådets protokoll över ärendet:

Situationen är nu den, att vissa enskilda företag — mot vilka anmärkning icke kan riktas i fråga om resurser och kapacitet såsom gruvföretagare — i förlitan till lagstiftningen och de uttalanden som gjorts om inmutningssystemets innebörd nedlagt mycket betydande kapital på prospektering, som siktar på att säkerställa företagets verksamhet. Den prekära ställning dessa företag försätts uti genom den föreslagna lagstiftningen framgår därav, att företagen kunna gå miste om de rättigheter, som de vid oförändrat rättsläge kunnat tillförsäkra sig. Om för dem betydelsefulla dispensansökningar ej beviljas eller om företagen eljest icke finner med sina intressen förenligt att fortsätta sin verksamhet under de nya betingelserna, kunna även deras redan förvärvade rättigheter avsevärt minska i värde.

Vi anser sålunda, att ett inmutningsförbud i Norrbottens län trots dispensmöjligheterna skulle leda till en icke önskvärd nedgång i den totala malmletningsaktiviteten med åtföljande hämmande effekt på sysselsättningen i övre Norrland. Då det därtill över huvud taget icke finns något bärande skäl för den föreslagna förbudslagstiftningen, avstyrker vi densamma.

Även själva lagförslaget visar hur otillfredsställande utredning som föregått detta och hur besvärlig hela denna fråga är. Lagtexten rör sig t. ex. med sådana rent allmänna uttryck som "villkor, som finnas påkallade" samt "mineral — — — i sådan myckenhet att fyndigheten sannolikt kan — — — göras till föremål för gruvdrift". Rent skönmässiga bedömanden skulle sålunda kunna bli avgörande för inmutningstillstånd, om lagen skulle genomföras.

Det från principiell rättssynpunkt mest betänkliga är emellertid att den föreslagna lagstiftningen ges retroaktiv verkan. Enligt övergångsbestämmelserna skall nämligen beslut, meddelat före lagens ikraftträdande, varigenom inmutningsrätt beviljats annan än kronan i anledning av ansökning som tillkommit den 19 april eller därefter vara utan verkan, såframt inte Kungl. Maj:t efter ansökning som ingivits till bergmästaren inom 3 månader från ikraftträdandet förordar, att inmutningsrätten skall bestå.

Departementschefen medger, att det icke är helt tillfredsställande vare

sig att ett i laga ordning tillkommet beslut av bergmästaren, varigenom inmutningsrätt beviljats, för sin fortsatta giltighet skall bli beroende av Kungl. Maj:ts diskretionära prövning eller att hinder skall kunna uppkomma för enskilda malmletare att genom inmutning fullfölja prospekteringsarbeten, som utförts innan förslaget om inmutningsförbud givits offentlighet. Han anser emellertid att genomförandet av lagens syften skulle kunna helt eller delvis omintetgöras, om icke bestämmelser meddelades av retroaktiv innebörd. Han hävdar också, att lagstiftning i liknande fall tidigare givits viss tillbakaverkande kraft.

Enligt vad vi kan finna är det här fråga om en ny form av retroaktivitet. I sitt remissyttrande anför sålunda lagrådet bl. a.: "Såvitt för lagrådet är känt har något stadgande av motsvarande innebörd icke tidigare förekommit." Lagrådet kunde för sin del icke godtaga de av utredningen föreslagna övergångsbestämmelserna.

Departementschefen har icke bestritt riktigheten av vad lagrådet sålunda anfört. Han erinrar emellertid om att tidigare utfärdad retroaktiv lagstiftning gällt träffade avtal och finner skillnaden mellan sådana fall och det att nya bestämmelser kan leda till upphävande av meddelade beslut av myndighet principiellt vara av underordnad betydelse.

För vår del instämmer vi med vad lagrådet anfört. Det bör över huvud taget vara utomordentligt starka skäl för att genomföra retroaktiv lagstiftning men alldeles särskilt där det är fråga om en ny form av retroaktivitet. Vi vill erinra om att även hovrätten för övre Norrland, kammarkollegium, kommerskollegium och bergmästarämbetet i norra distriktet uttalat sig mot retroaktiviteten. Kommerskollegium anför därvid, att det icke kan sägas vara något allmänt intresse att på angivet sätt inkräkta på enskilda gruvföretagares rätt.

Det anförda finner vi vara ytterligare skäl att avstyrka den föreslagna lagstiftningen.

Utredning för översyn av gruvlagen

Med anledning av departementschefens uttalande i propositionen att han har för avsikt att hemställa om bemyndigande att tillkalla sakkunniga för en översyn av gruvlagen, vill vi uttala, att vi bestämt förväntar, att gruvindustrien och erforderlig gruvrättslig expertis — i motsats till vad fallet var vid malmutredningens tillsättande — blir representerade i denna.

Med hänvisning till de synpunkter som i motionen anförts hemställer vi, att riksdagen måtte

A. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att

1) den i proposition nr 164 föreslagna malmletningen i Norrbottens län genom Sveriges geologiska undersöknings försorg bör främst koncentreras till kända lämpliga under-

sökningsobjekt, särskilt på de uteslutande för statens räkning avsatta statsgruvefälten; och

2) vid en kommande översyn av gruvlagen gruvindustrien och erforderlig gruvrättslig expertis bör bli representerade i utredningen; samt

B. avslå förslaget i propositionen till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län.

Stockholm den 7 maj 1963

Tage Magnusson
i Borås

G. Regnéll